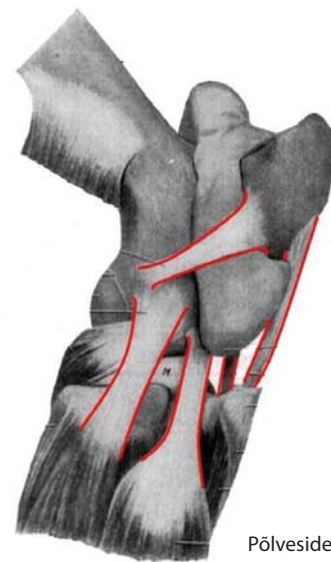

Hobune lonkab

IV osa: Sidemete haigused

TEKST: TRIIN TOHVER, loomaarst, FOTOD: AGO RUUS, ERAKOGU

Sidemete ülesanne kehas on ühendada luid. Sidemete sitketest kollageenkiududest ülesehitus tagab liigeste stabiilsuse. Kõige sagedamini esineb hobustel liigesesiseste (näit põlveliigese ristsidemed) ja liigeste külgmiste sidemete vigastusi (ingl *collateral ligements*).

Põlvesidemed.

1. Sidemete põletik (desmiit) ja rebend

Sidemevigastused tekivad enamasti jala väänamise või pikaajalise ülekoormuse tagajärjel. Kui liiges paindub või sirutub normaalsest enam, satuvad sidemed tugeva surve alla. Sarnaselt kõõluste vigastustega võib see üleliigne surve põhjustada sidemetes põletikku või viia tõsisema trauma järel rebendini.

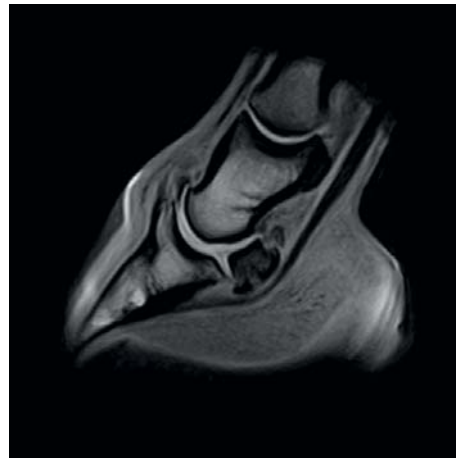
Sidemete rebendiga hobused enamasti lonkavad. Kui tugevalt, oleneb vigastuse suuruselt. Väline turse kaasneb ainult suuremate rebenditega, kuna tegemist on väga sitkete struktuuridega, mis vigastunult ei erita nii palju põletikulist vedelikku kui näiteks lihased või kõõlused. Painutusproovid sageli suurendavad sideme põletikust tulenevat

longet. Üldjuhul on sidemevigastuse sümptomid aga mittespetsiifilised. Teisisõnu – ainult kliinilise pildi põhjal on neid peaaegu võimatu diagnoosida. Kahjuks ei ole see alati lihtne isegi üldlevinud diagnostiliste abivahendite nagu röntgen ja ultraheli abil.

Kroonilistele probleemidele korral võib röntgenpildidel sidemete kinnituskohades näha luulisi muutusi. Osasid sidemeid on võimalik vaadata ultraheliga. Selleks on siiski vaja väga head silma ja eelnevaid kogemusi. Kergemat sidemepõletikku on tavalise ultraheliga väga raske kindlaks teha, pigem on võimalik sellel teel diagnoosida suuremaid rebendeid. Paljusid, nagu kabja

Hobuse vasaku tagajala magnetresonants uuring.

Magnetresonants kaamera pilt hobuse kabjast, sagitaalne vaade.

sarvkesta või liigeste sees olevaid sidemeid, ei saa ultraheliga üldse hinnata. Magnetresonantsuuring on seetõttu paljudel juhtudel ainus viis sideme rebendi avastamiseks. Tehnilistel põhjustel on selle meetodiga võimalik hinnata ainult kannast ja põlvest allapoole jäävaid piirkondi.

Tihti pannakse sidemevigastuse diagnoos juhtudel, kui on tuvastatud valulik piirkond, kuid röntgeni ja ultraheli abil pole leitud ühtegi struktuuri, mis longet seletaks.

Sidemevigastuste ravi on sarnane kõõlusevigastuste omaga: pikk puhkus ja põletikuvastased ravimid. Kuna sidemed ei ole elastsed ja satuvad seetõttu iga liigutuse puhul surve alla, tuleb hobuseid pikalt boksis hoida. Ravi raskendab asjaolu, et paranemisprotsessi ei saa paljudel juhtudel ilma magnetresonantsuuringuta kuidagi kontrollida. Seetõttu on raske täpselt ajastada treeningusse naasmist.

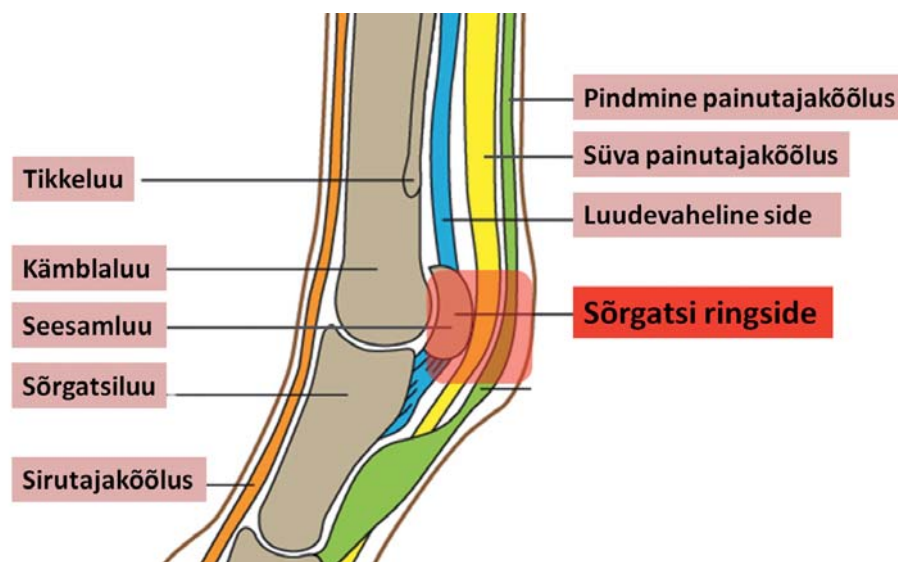
Piisava puhkuse järel paranevad sidemete põletikud ja väiksemad rebendid üldiselt hästi. Ulatuslikud rebendid tähendavad paraku tihti hobuse sportlaskarjääri lõppu, kuna paranemine on väga aeglane ja mõnikord see polegi võimalik.

2. Sõrgatsi ringsideme sündroom

Sõrgatsi ringside (ingl k *annular ligament*) kinnitub sõrgatsi- ja seesamluude välis- ja sisekülgedele. Selle sideme põhiülesanne on toetada sõrgatsiliigest ja tema tagaküljel jooksvaid painutajakõõluseid ja kõõlusetuppeid. Ringsideme sündroomiks nimetatakse haigust, kui side on liiga kitsas ja avaldab seetõttu kõõlustele

ja teistele struktuuridele, mida ta ümbritseb, liiga suurt survet.

Selle, hobustel suhteliselt tihti esineva haiguse tekkepõhjuseid on põhiliselt kaks: primaarne sideme kitsenemine ja sekundaarne ringsideme sündroom. Esimesel juhul on tegemist vahetu sidemevigastustega, mille paranedes side armistub (s.t pakseneb) ja seega selle sisemine läbimõõt väheneb. Teisel juhul haigestuvad kõigepealt sideme sees olevad struktuurid, enamasti üks painutajakõõlustest või kõõlusetupp. Kõõluste põletiku järel täitub kõõlusetupp vedelikuga ja ka kõõluste enda läbimõõt võib suurened. Samal ajal ringsideme ümbermõõt oma vähese elastsuse tõttu aga ei muutu. Sekundaarse ringsideme sündroomi puhul ei kitsene mitte side ise, vaid suurenevad tema sees olevad struktuurid. Ringsideme sündroomi võib võrrelda inimeste karpaaletunneliga, mõlema haiguse puhul on tegemist

Nelinurkne paistetus sõrgatsi piirkonnas ringsideme sündroomiga hobusel.

Vedeliku väljalaskmine kõõlusetupest.

nn kompartment-sündroomiga. Sekundaarset sõrgatsi ringsideme sündroomi tuleb ette tunduvalt sagedamini kui primaarset sidemevigastust.

Kõige tüüpilisemaks ja kergesti äratuntavamaks sümptomiks on vedelikupaunade tekkimine jala tagaküljel ringsidemest ülevalpool. Tugeva põletiku korral on kõõlusetupe paunasid näha ka sidemest allpool mistõttu sõrgatsiliigese ümber tekib nelinurkne turse. Esmakordse turse tekkimisel hobused enamasti lonkavad, seda tulevalt kõõluste või sidemevigastusest. Kui algne turset põhjustanud vigastus paraneb, kaob tavaliselt ka longe. Sageli turse jääb, kuna kõõlusetupe seinad on selleks ajaks välja veninud ja kaotanud oma elastsuse ning ei suuda enam kokku tõmbuda. Niisiis leidub palju hobuseid, kellel on ringsideme sündroomile tüüpiline turse, kuid kes ei lonka ega kannata muul moel selle haiguse käes. Väga tihti haigestuvad mõlemad tagajalad, kuid tuleb ette ka esijalgade ja ainult ühe tagajala ringsideme sündroomi. Et vähendada survet, mis tekib sideme pitsituse tõttu, hoiavad hobused haigestunud jalga tihti puhkeasendis. Ainult tüüpilise turse olemasolust ja vastava jala lonkest ei piisa, et panna ringsideme diagnoosi, kuna paljudel juhtudel on tegemist kroonilise tursega, mis longet ei põhjusta. Anesteetikumi süstimine sõrgatsi kõõlusetuppe vähendab longet, kuid ei pruugi seda täiesti kaotada. See-eest nahaaluste närvide anesteesia järel longe enamasti kaob. Kõige kindlamini saab ringsideme sündroomi diagnoosida ultraheli abil: saab hinnata nii kõõluseid, tupes olevat vedelikku (sünooviat) kui ka sideme enda

paksust. Röntgenis on näha luulisi muutusi sideme kinnituskohdades, kuid seda vaid krooniliste juhtude puhul.

Värskete haigusjuhtude puhul on vajalik rahu, et vigastused paraneksid. Mõnda aega võib abi olla ka vedeliku eemaldamisest kõõlusetupest ja põletikuvastastest süstidest. Paraku aitab selline vedeliku väljatamine vaid lühiajaliselt, sest tupp täitub mõne aja pärast uuesti ja longe võib tagasi tulla. Kroonilistel juhtudel on ainukeseks raviks operatsioon, kus hobusel üldnarkoosi all ringside läbi lõigatakse. Operatsiooni edu sõltub vigastuste iseloomust ja sideme sees tekkinud muutustest (nt. kõõluste ja kõõlusetupe kleepumine). Operatsiooniga ei tohiks liiga kaua oodata kuna õigeaegne ravi tagab parema prognoosi.

Kui hobusel tekib esmakordselt ringsideme turse, on vaja kutsuda loomaarst, kes määrab kindlaks turse tekkepõhjused. Kergemate kõõlusevigastuste puhul hobused ei lonka, kuid vajavad sellegipoolest rahu. Kui turse on krooniline ja hobune ei lonka, tuleks jalga lihtsalt ignoreerida. Ilma otsese põhjuseta vedeliku eemaldamine või isegi opereerimine on vastunäidustatud ja olukord võib sellega isegi halveneda.

Teised sidemete haigused: Painutajakõõluse abisideme ingl k *accessory ligament*) desmiit ja rebend, luudevahe-sideme desmiit ja rebend (vt ka artiklit kõõluste haigused).

Järgmises numbris: Lihaste haigused. ■

Spordimeditsiin ja lonkeuringud-diagnostika ja ravi

- kaasaskantav digitaalne röntgen
- kõõluste, liigeste ja sidemete kontroll

Hambaravi

- tavakontroll ja viilimine
- paradontoosiravi

Sisemeditsiin

- hingamisteede haigused

24h hädaabi teenus

Ülevaate kõigist pakutavatest teenustest ning palju muud huvitavat :
www.tohver-veterinary.com

Triin Tohver
+372 5186 416
Triin.Tohver@gmail.com

Taimmaterjal on pinnavormide ja ehitiste kõrval samaväärne maastiku komponent ruumi organiseerimisel ja selle tähtsust ei tohiks alahinnata.

Taimevaliku lähtealused

TEKST JA FOTOD: **MERLE KARES**, maastikukujundaja, ja **SIIRI NÕVA**, arhitekt

Taimevaliku aluseks on eelkõige kasvukohatingimused ja kohavaim ehk *genius loci*. Just kohta eripära mõistmine ja selle säilitamine on terviklahenduse õnnestumise seisukohast tähtsaim. Üle planeeritud ja liiga jõulised muudatused tähendavad alati suuri väljaminekuid, kuid loodetud efekti sageli ei saavutata.

Kui haljastusprojekti täpsustatakse taimmaterjali liigiline koosseis enamasti lõpufaasis, siis kompositsiooni elementidena, nagu seda on alleed, hekid, põõsaribad, põõsagrupid, üksikpuud jne määratakse nende ruumivajadus ja ligikaudsed proportsioonid koos esmase eskiisiga.

Keskkonnasäästlik ehk nn mahe planeerimine eeldab olemasoleva taimestuse põhjalikku ülevaatus. Ja seda nii taimede kui ka elupaikade säilitamise eesmärgil. Vanu

vohama hakanud liike on sageli võimalik noorendada ja nooremapoolsetest võsametsadest kujundada metsapargilaadseid puistuid. Kui säilitamisväärtust on vähe või see puudub hoopis, tuleks täiendistutusteks kasutada piirkonna eripäraga sobivaid liike. Mida perifeersem ala, seda lähedasemad olgu liigid ümbritsevas looduses kasvavatele. Seda ka krundi siseselt ehk aretetud liikide ja sortide koht on hoonete läheduses, mitte piirdel. Suurte mastaapide puhul tekitab vajalike taimede suur kogus vajaduse kompromisside järele.

Rahaliste vahendite nappusest saab üle, kui pühendada pisut aega taimmaterjali paljundamise ja metsa uuendus-

---

Foto ülal: Ratsaväljak on tuulte eest kaitstud puudest ja põõsastest koosneva haljasribaga ja ümbritsevast maakasutusest eraldatud kõrge põetava hekiga.